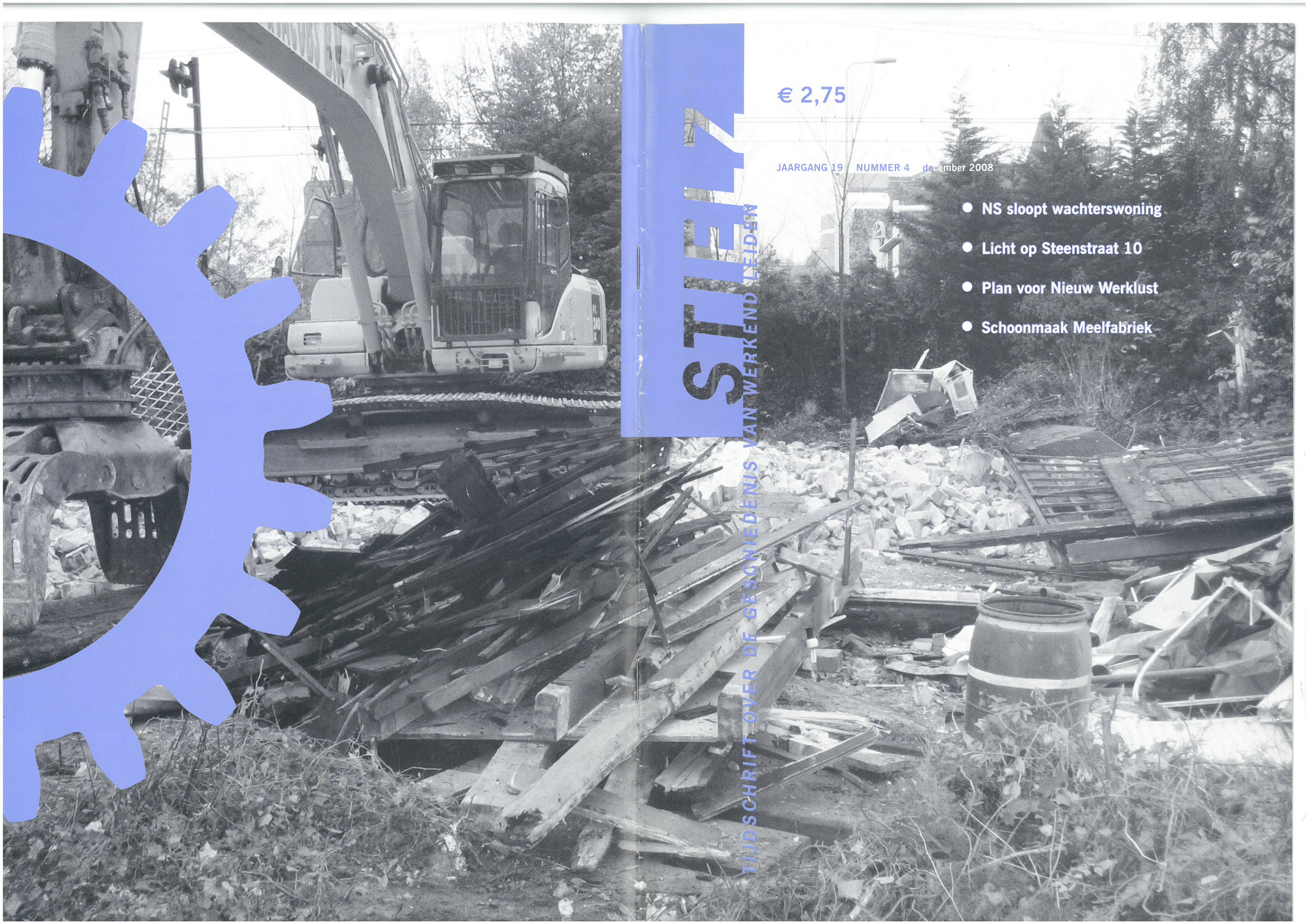

€ 2,75

JAARGANG 19 NUMMER 4 december 2008

- NS sloopt wachterswoning
- Licht op Steenstraat 10
- Plan voor Nieuw Werklust
- Schoonmaak Meelfabriek

STEEN

TIJDSCHRIFT OVER DE GESCHIEDENIS VAN WERKEND LEIDEN

Colofon

Stielz Jaargang 19 (2008) Nummer 4
ISSN 0928-9437

Stielz stond oorspronkelijk voor StielZaken als uitgave van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (Stiel). Deze stichting ijvert voor de opsporing en behoud van monumenten van bedrijf en techniek in Leiden en omgeving. Stiel verstaat onder monumenten niet alleen oude fabrieken, maar ook winkels, pakhuizen, bruggen, stations en nutsbedrijven. Sinds de oprichting van de stichting in 1987 is dankzij haar inspanningen een groot aantal complexen op de plaatselijke en landelijke monumentenlijsten geplaatst. Verder onderzoekt en beschrijft Stiel de geschiedenis van Leiden als vooraanstaande industriestad. Met de ondertitel 'geschiedenis van werkend Leiden' gaat dit blad een stapje verder dan de formele doelstelling van de stichting: de beschrijving van de recente sociaal-economische geschiedenis van Leiden en omgeving.

Secretariaatsadres Stiel

Postbus 4021, 2301 RA Leiden. Tel. 071-5125877; e-mail: info@stiel-leiden.nl. Nieuwe donateurs, die ons werk willen steunen, kunnen zich voor minimaal € 15 per jaar aanmelden. Bedrijfsdonateurs betalen minimaal € 50 met recht op een advertentie in dit blad. Het verschuldigde bedrag kan worden overgemaakt op Postbank 10.39.391. Donateurs ontvangen het blad gratis. Losse nummers € 2,75.

Website Stiel:

www.stiel-leiden.nl

Redactie Stielz

Wibo Burgers, De Fruittuinen 70, 2132 NZ Hoofddorp, tel. 023-5632725, e-mail: wibo.burgers@wxs.nl. Stielz volgt de spellingregels van het Witte Boekje (Genootschap Nederlandse Taal).

Distributie

Mevr. N. Bavelaar, Hugo de Grootstraat 28, 2311XX Leiden, tel. 071-5149863.

Druk

Elvé Leiden

Ontwerp omslag en concept binnenwerk

Donna Smith

Lay out

Grafisch Bureau Christine van der Ven, Voorschoten

Medewerkers aan dit nummer

Niek Bavelaar is 'huisfotograaf' van STIEL. Tel. 071-5149863; e-mail: n.bavelaar@zonnet.nl. Wibo Burgers is journalist en kunsthistoricus. Joop Gijsman is oud-ondernemer en penningmeester van STIEL. Michiel Rohlf is kunsthistoricus in Leiden. Hans Vollaard was eerder voorzitter van STIEL. Gerard Telkamp is historicus in Leiden.

Stielz komt tot stand dankzij steun van de volgende Leidse bedrijven

Dieben BV Beheersmij

Bestuur Stichting Industrieel Erfgoed Leiden

G. van Hees, voorzitter, drs. J.W. Wesseldijk, secretaris, J.J. Gijsman, penningmeester, mr. H.J. Korthof, tweede secretaris, mr.ir. L. Barendregt, P. Büring, drs W.B. Burgers, mr. J.J. Turenhout.

Ere-voorzitter: Ing. H.J. Budel

REDACTIONEEL

Woensdag 26 november heb ik de voorzittershamer van STIEL mogen overdragen aan Gerard van Hees. Ik doe dat vol vertrouwen. Hij is uitstekend thuis in politiek Leiden als voormalig raadslid en formateur van het huidige College van Burgemeester en Wethouders. Dat is gemakkelijk voor een lobbygroep. Daarnaast houdt hij van Leiden en zijn (industriële) erfgoed. En dat is toch een fundamenteel vereiste voor bestuurslid van STIEL. Ook de andere nieuwe bestuursleden hebben dat. Paulina Buring met haar kennis van architectuur en bouwjurist Hans Turenhout brengen dat op hun manier naar voren. In het volgende nummer van STIELZ kunt u nog nader met ze kennismaken. Ik ben blij dat Gerard, Paulina en Hans ons zijn komen versterken. Ze vormen nu samen met Leen Barendregt (algemeen lid), Wibo Burgers (redacteur STIELZ), Joop Gijsman (penningmeester), Hennie Korthof (2^e secretaris) en Jan-Willem Wesseldijk (secretaris) het bestuur.

Welkom betekent ook afscheid. Gerard Telkamp is niet langer als bestuurslid actief. Ik wil hem bedanken voor zijn inbreng in het bestuur. Gelukkig blijft hij wel als schrijver verbonden aan STIELZ. Ook ik houd ermee op. Ik heb met genoeg STIEL als voorzitter mogen dienen. Ik ben de afgelopen drie jaar aangenaam getroffen door de betrokkenheid van u, de donateurs, bij onze activiteiten. Uw bezorgdheid of soms regelrechte boosheid over de sloop of het gebrekkige onderhoud van industrieel erfgoed was een belangrijke motivatie om me op te laden voor een gesprek met een projectontwikkelaar of wethouder, zeker als er alweer een nieuwe wethouder het hele dossier opnieuw moest worden uitgelegd.

In de afgelopen jaren is het contact tussen de Leidse historische organisaties toenomen. Het heeft onder meer geleid tot een prachtige Leidse geschiedenisdag in afgelopen november. Ik hoop dat de praktische samenwerking ook in de toekomst tot mooie resultaten zal leiden. STIEL en haar zusterstichting Dirk van Eck werden in de jaren '80 mede opgericht, omdat de toenmalige historische verenigingen een tamelijk elitair inslag hadden. Gechargeerd gezegd, academici die dure dingen aan het Rapenburg bestudeerden, vergaten de geschiedenis van werk en techniek, van ingenieurs, architecten en de werkende man en vrouw. Ik geloof dat dat niet meer het geval is. Ook al blijft een lobbygroep voor industrieel erfgoed nodig, op ander vlak zou dat tot verdere, praktische samenwerking kunnen leiden. Maar dat is niet meer aan mij....

Van de scheidende voorzitter, Hans Vollaard

Omslagfoto: Onverhoeds liet NS de wachterswoning aan de Haagweg slopen.
(Foto: Monumentenzorg)

INHOUD

3

NS sloopt wachtershuis

4

STIEL in actie / Schoonmaakactie Meelfabriek

5

Licht op Steenstraat 10

9

Plan voor Nieuw Werklust

11

Leidse Geschiedenisdag

12

Rubriek Monument: Strokartonfabriek

14

In gesprek met oliebolbakkers Overvest en Brouwer

16

Stielzaken / Uit Leiden & Regio

NS SLOOPT WACHERSHUIS

Zonder blikken of blozen heeft NS de vorige maand de Leidse wachterswoning aan de Haagweg gesloopt. Het spoorhuis stond op het punt gemeentelijk monument te worden. De gemeente Leiden en STIEL zijn boos op de vervoersonderneming. Volgens STIEL heeft NS haar maatschappelijke verantwoordelijkheid volledig uit het oog verloren.

De Nederlandse Spoorwegen beschikte sinds april vorig jaar over een sloopvergunning voor het pand, maar maakte er lang geen gebruik van. De Stichting Industrieel Erfgoed Leiden heeft in april van dit jaar aan het gemeentebestuur gevraagd deze sloopvergunning in te trekken, vooral ook omdat zij zich vanaf begin dit jaar inzette voor het behoud van de wachterswoning, daterend van 1877/1878. In de zomer ging er een ook brief naar NS over deze kwestie. Verder werd ook NS uitgenodigd voor een bijeenkomst van de Leidse monumentencommissie op 22 oktober jl., waar het verzoek tot bescherming van het spoorhuis aan de orde kwam. NS kwam evenwel niet opdagen.

Twee weken later liet NS het pand onverhoeds slopen. Wethouder Jan-Jaap de Haan was woedend. Hij had het plan een week later het pand de status van gemeentelijk monument te geven. Maar door de steelse actie van NS ging dat niet meer. Een woordvoerder van NS had een klassiek zinnetje over voor de actie van NS: 'Het pand stond in de weg. Er komt hier

overal nieuwbouw.' In de vorige eeuw liet NS vaak dezelfde woorden vallen wanneer er weer een stationnetje gesloopt was.

STIEL heeft intussen haar beklag gedaan in een brief aan drs. J.J. Reijnders MRE, directeur Vastgoed Vermogensbeheer. In zijn antwoord verklaart de NS-topman zonder blikken of blozen dat het verzoek van STIEL aan de gemeente Leiden om de dubbele wachterswoning tot gemeentelijk monument te verklaren, daterend van 26 augustus, NS pas medio oktober heeft bereikt.... Het heeft er echter veel van dat NS hals over kop tot sloop is overgegaan nadat duidelijk was geworden dat B. en W. van Leiden overwogen het pand de status van gemeentelijk monument te geven.

Deze bedroevende gang van zaken geeft nog eens de noodzaak aan van een 'voorbescherming' van monumenten in spe, waarvoor STIEL pleit bij de discussie over de nieuwe Leidse monumentenverordening. Om te voorkomen dat vaker behoudenswaardige panden onverhoeds worden neergehaald.

Nog één keer de dubbele wachterswoning, die in opdracht van NS is gesloopt, terwijl de monumentenstatus nabij was.

STIEL IN ACTIE

De tijden mogen veranderen, maar wat zeker blijft is de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden, die overleg en acties hanteert om waardevol industrieel erfgoed te behouden. Hieronder volgt een overzicht van hetgeen STIEL in deze dagen beweegt.

met de markante silogebouwen. In de overeenkomst is echter afgesproken dat de gemeente Leiden pas sloopvergunningen verleent voor het kantoorgebouw en fietsenstalling als er een helder en realistisch plan is van de projectontwikkelaars waarin staat hoe en wanneer de silogebouwen worden hergebruikt. Over dat plan zullen de projectontwikkelaars nauw contact onderhouden met de gemeente, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) en natuurlijk STIEL.

Onder leiding van de Zwitserse architect Peter Zumthor worden nu plannen uitgedacht voor de herinrichting van het gehele Meelfabriek-complex, inclusief de silogebouwen. Ook wordt een plan ontwikkeld om het complex schoon te maken, niet bepaald een overbodige weelde.

Bovendien hebben de projectontwikkelaars STIEL en anderen gevraagd voor een project om de herinnering aan de Meelfabriek veilig te stellen. Daarbij gaat het zowel om materiaal uit de fabriek als documentatie over de geschiedenis ervan. Dat is, evenals het plan voor de schoonmaak van het complex, positief

nieuws. De directeur van een van de betrokken instellingen, de Stichting Leidse Studentenhuisvesting, gaf onlangs aan dat er in het najaar nieuws zou zijn over de herinrichting. Dat bleek wat voorbarig. Toch lijkt er schot in de zaak te komen. De hoop is nu dat in het eerste kwartaal van komend jaar er meer bekend wordt over de herinrichting van het complex.

BOERHAAVE-TERREIN

STIEL heeft in oktober van dit jaar de gemeentelijke monumentenstatus aangevraagd voor de panden in de zogenoemde 'cité médicale'.

Het gaat hier om het gebied, opgebouwd in de jaren 1910 tot 1950, thans gebruikt door het LUMC, TNO, de Leidse Hogeschool, de Faculteit der Sociale Wetenschappen ('Gebouw 5') aan de Wassenaarseweg.

In maart van dit jaar heeft het gemeentebestuur op verzoek van STIEL al de monumentenstatus verleend aan het Gorter-gebouw, het pand aan de Wassenaarseweg met die prachtige beelden bij de entree. De huidige aanvraag betreft de gebouwen voor Fysiologie, Anatomie, Pathologie en het portiersgebouw. Zij vormen met het Poortgebouw, elders op het LUMC-terrein, de laatste herinnering aan de Leidse medische kennis-industrie, zeker nu de AZL-paviljoens gesloopt zijn. Het interieur en het uiterlijk van de panden alleen al rechtvaardigen bescherming. De parkachtige omgeving, waarin ze staan, maakt het echter een nog uitzonderlijker ensemble.

Ook wenst STIEL bescherming voor de kunstwerken van Lex Horn in het Clusiusgebouw. Er zijn namelijk weinig van dit soort voorbeelden van Wederopbouwkunst in Leiden. Er zijn nu plannen om de panden onder meer te gebruiken voor studentenhuisvesting. Gezien de instelling van de betrokken projectontwikkelaar, architect en de gemeente Leiden, hoopt en verwacht STIEL dat het hergebruik van dit erfgoed goed zal verlopen.

SCHOONMAAK MEELFABRIEK

Er wordt een plan ontwikkeld om het Meelfabriek-complex een schoonmaakbeurt te geven, zo is gebleken op een onlangs gehouden overleg over de Meelfabriek.

STIEL heeft in juni van dit jaar met de projectontwikkelaars van de Meelfabriek en de gemeente een overeenkomst gesloten. Daarbij heeft STIEL beloofd haar juridische procedure tegen het bestemmingsplan voor de Meelfabriek in te trekken. Dat bestemmingsplan gaf namelijk de gelegenheid om delen van de Meelfabriek te slopen, zonder dat helder was wat er zou gebeuren

LICHT OP STEENSTRAAT 10

In de lopende serie artikelen in dit blad over karakteristieke winkelwoonhuizen aan de oostzijde van de Leidse Steenstraat volgt na bijdragen over Steenstraat 6 (van snoepwinkel tot uitzendbureau) en Steenstraat 8 (van tapperij, slijterij tot shoarmazaak) nu een kijkje op Steenstraat 10, de helft van een dubbel winkelwoonhuis. Hierin zat van 1929 tot 1992 een luxe lampenzaak. Kortom, meer licht op de zaak.

In juli 1928 treedt stalhouder Franciscus Antonius Maria Dieben op als gemachtigde van Maria Catharina Biesiot, eveneens stalhoudster en weduwe van Cornelis Dieben. Hij verkoopt een oud en vermoedelijk nogal bouwvallig pand aan de heer J.J. de Cler. Deze laatste ziet de gunstige locatie aan de Steenstraat als goede plek voor een investering. In het tweede halfjaar van 1928 wordt dit minstens anderhalve eeuw oude hoekwinkelpand Steenstraat 10, grenzend aan de Sint Aagtenstraat, afgebroken in opdracht van deze Jacobus Johannes de Cler, Directeur der Naamlouze Venootschap Crediet en Administratie Maatschappij Uitgebreid Bezit. De Cler is behalve exploitant van onroerend goed ook assuradeur en hij woont op de

Rijnsburgerweg. En Cornelis Dieben waren we eerder in onze serie tegengekomen als eigenaar van Steenstraat 6.

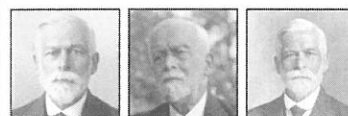
De bouwopdracht voor twee aaneengebouwde woonwinkelhuizen werd verstrekt aan het Bouwkundig Bureau van Marinus Emilius Groenewegen, aannemer en lid van het architecten- en ingenieursbureau Kraan, Groenewegen en Verwijs. Groenewegen woonde in een mooi pand op het Rapenburg, waar hij ook zijn bureau had. We kwamen hem al eerder tegen als bouwer van de slijterij op Steenstraat 8, een half jaar later. Ook van de winkelwoonhuizen 10 en 10 A zou de Oegstgeester architect Arnoldus Teunis Kraan dus mede-inspirator kunnen zijn. De kloeke en ruwe

ADVERTENTIE

Dirk van Eck-Stichting Sociale en economische geschiedenis Leiden en omstreken

De Dirk van Eck-Stichting brengt de sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken onder de aandacht van een breed publiek. We organiseren filmavonden en lezingen, we zetten ons in voor het behoud archieven en we geven boeken en dvd's uit. Donateurs van de stichting ontvangen het Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken gratis.

Voor meer informatie over ons en onze komende activiteiten kunt u contact opnemen met:

Dirk van Eck-Stichting
Postbus 849
2300 AV Leiden
email: info@dirkvaneck.nl

www.dirkvaneck.nl

Links Steenstraat 8, Steakhouse Nefertiti, voorheen wijnhandel-slijterij Coster (De Blauwe Druif), midden Steenstraat 10, Uitzendbureau Susa, voorheen lampenwinkel Huyboom, voorheen lampenwinkel Lagendijk, rechts een stuk van Steenstraat 10A, grillroom Sphinx, voorheen café Tivoli.

baksteenarchitectuur met verticale glas-in-lood ramen en het sobere baksteenrelief dragen in ieder geval zijn stempel.

Nog tijdens de bouw verkoopt projectontwikkelaar en investeerder De Cler nummer 10 trouwens aan de particulier Pieter Johannes van der Zeeuw, die ook op de deftige Rijsburgerweg woonde. De koopsom bedroeg vijfduizend gulden. In 1940 verkocht Van der Zeeuw Steenstraat 10 voor 13.000 gulden aan Jacob Cornelis Oud, een aan de Oude Heerengracht gevestigde slager.

Wanneer in april 1929 B en W de beschikking tot ingebruikname afgeven, duurt het nog geen maand voordat de eerste huurder op nummer 10 zijn intrek neemt en er een lampenzaak vestigt. Het is Maarten Lagendijk, die er bijna veertig jaar, tot januari 1969, met zijn gezin zal wonen er zijn bedrijf zal uitoefenen.

Lagendijk steekt het licht aan

Maarten Lagendijk (1902-1978) was een van de jongste zonen uit een gezin met negen kinderen uit Valken-

burg aan de Rijn. Hij kwam uit een protestants nest (vader gereformeerd, moeder hervormd). Zijn ouders hadden er een boerderij die de exotische naam Canada droeg. De verklaring voor deze naamgeving is dat er ooit plannen voor emigratie naar dit land hadden bestaan, maar dat was om de een of andere redenen niet doorgegaan. Maarten kon goed leren, want hij mocht na de lagere school een extra klas doen. Hij voelde echter niets voor het boerenbedrijf: penen trekken en aardappels rooien was niets voor hem. Hij verhuisde mee met zijn ouders naar een losstaand huis aan het eind van de De Wetstraat in Leiden, waar hij een grote eigen kamer kreeg en al snel met zijn handel in elektriciteitsbenodigdheden begon. Hij behaalde intussen de nodige vak- en vestigingsdiploma's, zoals dat van elektriciens.

Maarten Lagendijk in zijn gloriejaren in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Foto gemaakt circa 1957.

Het was een buitenkansje dat hij het nieuwe woonwinkelpand Steenstraat 10 kon betrekken voor zijn groeiend bedrijf en zijn jong gezin, dat weldra drie dochters zou tellen, onder wie Laura (geboren in 1931), onze zegsvrouw en voornaamste bron voor de periode-Lagendijk; zij bleef tot 1952 thuis wonen. Tot ver na het midden van de twintigste eeuw was de Steenstraat niet alleen een van de belangrijkste verkeersaders van Leiden, maar ook een deftige winkelstraat. Het was wat je noemt voor winkeliers eerste stand, tegenwoordig zouden we zeggen een A-lokatie.

Vader Lagendijk keek zelfs een beetje neer op de winkeliers van de Haarlemmerstraat. Ondanks de crisis van de jaren dertig boerde de vakwinkel in lampen en elektrische producten niet slecht. In de oorlog kwamen opa en oma inwonen, want de familie Lagendijk wilde beslist geen inkwartiering van Duitsers.

Een kleine tragedie speelde zich af ten gevolge van de geallieerde bombardementen op het Stationskwartier in december 1944. Lagendijk was een soort blokhoofd van de luchtbescherming en hij had ook een verbandkist in huis. Er kwam ook een bom in het riool terecht, waardoor een heleboel huizen of wat er nog van over was, onder een laag modder kwamen te zitten. Bij reddingswerkzaamheden onder het modderige puin liep Lagendijk door een splinter een bloedvergiftiging op, waardoor hij uiteindelijk een vinger verloor, terwijl zijn rechterarm de rest van zijn leven stijf bleef. Dat maakte niet alleen een eind aan cello spelen in een amateur-ensemble aan huis, maar het maakte ook het fijn-mechanisch werk lastig.

Het bombardement trof ook hun huis, waardoor een stuk beton of metselwerk door het dak schoot en op Laura's bed terecht kwam. Alle ramen gingen aan gruzelementen, terwijl door de hevige regenbuien het huis zware waterschade opliep. Het gezin verhuisde voor een halfjaar naar de leegstaande zaak van de joodse juwelier Rossini een eindje verder op de Steenstraat op nummer 14 (?).

Na de oorlog breidde vader Lagendijk de zaak uit naar nieuwe elektrische apparaten, zoals stofzuigers en strijkijzers. Er was een goed lopende reparatieafdeling, die was gevestigd in een werkplaats in de Sint Aagtenstraat, naast bakker Stijnman (nu Naaimachinehuis, Steenstraat 12). Daar waren twee mensen in dienst, monteurs voor reparaties aan strijkbouten, scheerapparaten enz. In de zaak hielp moeder mee.

Maarten Lagendijk had beslist een artistieke aanleg. Niet alleen was hij muzikaal, ook beschilderde hij op bestelling lampenkappen. Mensen brachten dan een eigen vaas naar de winkel; daar maakte hij een kap omheen, die hij naar wens beschilderde met bloemen, Hollandse landschappen of molens. Later kreeg hij nog wel eens foto's van zijn producten die in het buitenland terecht waren gekomen, bijvoorbeeld in de verre emigratielanden Canada en Australië.

Pas in de jaren zestig kwam het accent steeds meer op luxe lampen te liggen. Lagendijk bedacht de winkel aanduiding *Lumière Classique* of Klassieke Verlichting. Als hij met het gezin op vakantie ging in Noord-Italië en Toscane, bezocht hij er allerlei lampenateliers en kocht er mooi ontworpen verlichtingsartikelen. Vader Lagendijk kon goed inkopen en vervolgens weer goed

verkopen aan een vaste klantenkring, zoals welgestelde Rijsburger bollenboeren. Op de hierbij afgedrukte foto zien we Lagendijk in zijn gloriejaren om en nabij 1955 achter de toonbank, omringd door een oerwoud van hangende en staande lampen.

Al met al een bijzondere man, bijvoorbeeld geheel naar eigen keuze geheelonthouder, wat het bestaan tussen slijterij Coster op nummer 8 en café Tivoli op nummer 10 A er niet gemakkelijker op maakte. Het enige glaasje dronk hij ooit bij de Bevrijding in mei 1945, maar hij was toen achteraf bang dat hij naar drank stonk.

De periode-Huyboom

Begin 1969 koopt Bernardus Petrus Huyboom de inventaris en goodwill van de zaak van Lagendijk. Hij betreft ook de bovenwoning. Bij de Kamer van Koophandel worden de werkzaamheden van het Electrotechnisch Bureau voorheen M. Lagendijk bij de overname en voortzetting omschreven als electrotechnisch installateursbedrijf, electrotechnisch reparatiebedrijf, kleinhandel in radio- en televisieartikelen, kleinhandel in lampen en elektrische apparaten.

Ben Huyboom (links) voor zijn lampenwinkel Steenstraat 10, naast hem zijn bevriende collega Marinus Brinks van de winkel in luxe lederwaren aan de overkant. Opname dateert van 1985.

Ben Huyboom werkte bij een filiaal van de keten van kantoorboekhandels Gebroeders Winter (GW) aan de Weteringschans in Amsterdam. Hij was technisch onderlegd en zocht naar mogelijkheden voor exploitatie van een winkel, samen met zijn aanstaande echtgenote Jeanette van der Geest uit Oud Ade (gemeente Alkemade), die daar op een boerderij was opgegroeid. De latere mevrouw Huyboom had in Leiden de Maria ULO aan de Haarlemmerstraat gevolgd en er het mid-

ADVERTENTIE

uitvaartverzorging

Janson & Bolland

Uitvaartcentrum Levendaal

Levendaal 103 • 2311 JC Leiden t 071 512 2112 f 071 513 3113 e info@uitvaartcentrumlevendaal.nl i www.uitvaartcentrumlevendaal.nl

denstandsdiploma gehaald. Het kwam dan ook goed uit toen ze in een van de Leidse dagbladen een advertentie zagen van de lampenzaak van Lagendijk met woonruimte boven. Ben Huyboom haalde ijlings diverse diploma's en certificaten; onder meer volgde hij een cursus bij Braun Electric Nederland om verlof te krijgen voor het herstellen van Braun Scheerapparaten. Zo werd ook het reparatiebedrijf voortgezet met een van de oude werknemers van Lagendijk. Wat hersteld werd waren alle mogelijke elektrische apparaten, zoals scheertoestellen, strijkbouten en zelfs elektrische dekens. Er was eigenlijk te weinig ruimte in de zaak voor verkoop van radio's en televisies. Daarvoor werden de klanten doorverwezen naar speciale toonzalen elders. Ook allerlei kleine artikelen werden verkocht, zoals gloeilampen, fittingen, snoeren, stekkers en stopcontacten.

Jarenlang had de zaak nog een hele goede klandizie door bezoek van winkelend publiek uit Rijnsburg en Katwijk, dat vooral op de dure luxe lampen afkwam. Die bezoekers van buiten konden best betalen. Men wilde in die contreien als het ware niet voor de burens onderdoen, werd wel gezegd. In die tijd had je in de Steenstraat nog wel meer winkels met een

betrekkelijk luxe assortiment. Aan de overkant had je bijvoorbeeld de zaak van Marinus Brinks in luxe lederwaren; met hem had Ben Huyboom veel contact. Ook via de veemarkt op de nabijgelegen Lammermarkt en Nieuwe Beestenmarkt kwamen vroeger de nodige extra klanten, maar dat hield natuurlijk op toen al in 1969 de Groenordhallen in gebruik werden genomen.

In 1978 was het gezin Huyboom met de twee dochters verhuisd uit het bovenhuis aan de Steenstraat, mw Huyboom noemt het achteraf een poppenhuis, naar een royaal appartement aan de nabije Morssingel.

Jacobus Johannes Maasdijk, slager aan de Oude Herengracht 17 in Leiden en pleegzoon en enig erfgenaam van de in 1973 overleden J.C. Oud, verkocht in 1982 het hele woonwinkelpand voor een ton oude guldens aan de heer Huyboom, die er kennelijk nog brood in zag als lokatie en investering.

Niet veel later ging de loop er echter uit. De straat verpauperde steeds meer. Eerst was het eigenlijk veel te druk geworden met gemotoriseerd verkeer, toen er nog tweerichtingsverkeer was. Er viel niet meer te parkeren of zelfs uit- of in te stappen. Door diverse

goedbedoelde verkeersmaatregelen liep het klantenbestand nog meer terug, eerst eenrichtingsverkeer, later algehele afsluiting voor het gewone autoverkeer. Ben Huyboom maakte zich met de wijk- en winkeliersvereniging sterk voor verbeteringen. Uit protest sloten winkeliers in februari 1990 de Steenstraat zelfs een dag af; Ben Huyboom zat er nog een nacht voor in de cel. Maar het slechte tij voor de dagwinkels was helaas niet meer te keren.

Toen Ben Huyboom in maart 1992 op 59-jarige leeftijd overleed, probeerde zijn weduwe de zaak nog een seizoen voort te zetten, maar zij moest tot de conclusie komen dat er voor een zaak in luxe artikelen geen toekomst meer was en de oude lampenfirma werd in de zomer geliquideerd.

Het winkelgedeelte werd nu achtereenvolgens verhuurd aan twee bloemenzaken; de eerste was snel weg, de tweede, de familie Van Bers uit Rijnsburg, hield het nog een tijd uit. Daarna kwam het Amsterdamse Studenten Uitzendbureau SUSA als huurder, die er nu alweer ruim tien jaar zit. Zo eindigde een detailhandel in luxe lampen in een detailhandel in menskracht. Aan de Steenstraat blijft altijd werk aan de winkel.

Met dank aan mw Laura Lagendijk en mw Jeanette Huyboom-v.d. Geest.

Gerard J. Telkamp

ADVERTENTIE

Bouwbedrijf Paardekooper

Sedert 1881

In 1881 heeft Arie Paardekooper de fundamenten gelegd voor ons bouwbedrijf.

Verweven met deze lange historie is de liefde voor het vak, vakmanschap, vertrouwen en natuurlijk altijd weer bouwen.

Bouwbedrijf Paardekooper restaureert, renoveert en onderhoudt gebouwen.

- Lid van het NVOB
- Lid Bouwgarant
- Erkend Hoofdaannemer
- Erkend Leerbedrijf

Miening 41, 2381 GP Zoeterwoude
071-5801254

info@bouwbedrijf-paardekooper.nl

Arie Paardekooper 1857-1915

MASTERPLAN ZOETERWOUDE-RIJNWOUDE: 'SLECHTS KLEIN DEEL VAN NIEUW WERKLUST BEHOUDEN'

Hazerswoude - Slechts enkele gebouwen van de vroegere dakpannenfabriek Nieuw Werklust in Hazerswoude-Rijndijk, een rijksmonument in sterk verval, kunnen behouden worden. Dit is de inzet van het onlangs door een stuurgroep gepresenteerde Masterplan Zoeterwoude- Rijnwoude. De fabriek dateert van de negentiende eeuw. De productie werd in het jaar 2000 stilgelegd. Mede op aandringen van STIEL werd het fabriekscomplex twee jaar later een rijksmonument. Met daarbij het advies van de rijksdienst voor monumentenzorg om het complex als geheel te bewaren. Dat is echter financieel niet haalbaar gebleken.

Een voorzichtige schatting van de restauratiekosten komt uit op 16,5 miljoen euro en dat bedrag kan ge-

makkelijk oplopen omdat sommige kostenelementen niet zijn meegenomen. Bovendien is hergebruik, zowel voor wonen als voor bedrijfsactiviteiten, nagenoeg uitgesloten omdat er zoveel gebouwen op het terrein staan en ze ook nog dicht tegen elkaar aanliggen. In het plan wordt erkend dat de fabriek een grote cultuur-historische waarde heeft voor het gebied van de Oude Rijn. 'Een van de eerste werklandschappen in de Oude Rijnzone', heet het in de taal van de specialist. Zo'n cultuurhistorisch element kan bijdragen aan de kwaliteit van het gebied.

Vandaar dat wordt voorgesteld om twee gebouwen een tweede leven te gunnen: de

Nieuw Werklust bij de ingang van het complex. De foto dateert van 1998, toen er nog gewerkt werd.

De schoorstenen van Nieuw Werklust bieden een verwaarloosde aanblik.

directeursvilla aan de Oude Rijn en verder nog een karakteristiek gebouw. Mogelijk het gebouw naast de villa (met schoorsteen). Dat valt af te leiden uit een 'sfeertekening' van de nieuwe situatie. De rest van het complex wordt gesloopt. In de plaats van de talrijke gebouwen (die veelal in een desolate toestand verkeren) komen er luxe, vrijstaande woningen. En wellicht een tuincentrum. De financiering wordt naar men hoopt mogelijk door woningbouw in het niet bebouwde westelijk deel van het terrein. Ook wordt een afronding van de zogeheten Rijnke-boulevard gerealiseerd. Riant wonen en winkelen is hier het motto.

Het plan omvat natuurlijk meer dan alleen Nieuw

De zware wolkenlucht boven Nieuw Werklust, het vervallen fabriekscomplex in Hazerswoude-Rijndijk, lijkt de desolate toestand, waarin het rijksmonument zich bevindt, te symboliseren.

Werklust. Het gaat ook om de modernisering van het verouderde bedrijventerrein Oosthoek, uitbreiding van de Rijnke (winkel) Boulevard, de uitbreidingsplannen van Heineken Nederland en de realisering van een nieuw bedrijventerrein ter hoogte van Groenewoud. Ook zijn er al concrete voorgenomen bedrijfsinvesteringen, zoals de realisering van een aanleghaven en transportbaan voor mout voor Heineken en de plannen voor het oprichten van enkele bedrijfsverzamelgebouwen op het voormalig Oosthoek-terrein.

Het Masterplan en de reacties daarop zijn eind oktober aan de betrokken gemeenteraden voorgelegd. In december beslisten de gemeenteraden over het plan. Daarna komt, zo zei mev. M.H.J.C. Ates-Snijdwind, voorzitter van de stuurgroep, de formele inspraak aan bod. Zij noemde het plan 'een goede, mooie en efficiënte invulling van het gebied'. Volgens de voorlopige tijdtabel is de periode tot eind volgend

De villa, in eclectische stijl, gelegen aan het water van de Oude Rijn, zal wellicht overleven.

jaar nodig voor onderzoek en planning, de jaren 2010 en 2011 zijn bestemd voor de voorbereiding van de realisering. De uitvoering van de plannen staat voor 2011/2012.

Oude Rijnzone

Het masterplan Zoeterwoude-Rijnwoude maakt deel uit van het project Oude Rijnzone. Deze zone is het gebied langs de rivier de Oude Rijn, grofweg tussen Leiden en Bodegraven. De gemeenten Leiden, Leiderdorp, Zoeterwoude, Rijnwoude, Alphen aan de Rijn, Bodegraven, de provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap van Rijnland proberen gezamenlijk dit gebied meer mogelijkheden en glans te geven. Nu is er her en der sprake van een rommelig aanzien, een ongewenste vermenging van functies, braakliggende terrein die wachten op een nieuwe bestemming en 'blokkendozen' aan de kant van het water van de Oude Rijn. Vaak een weinig aantrekkelijk geheel.

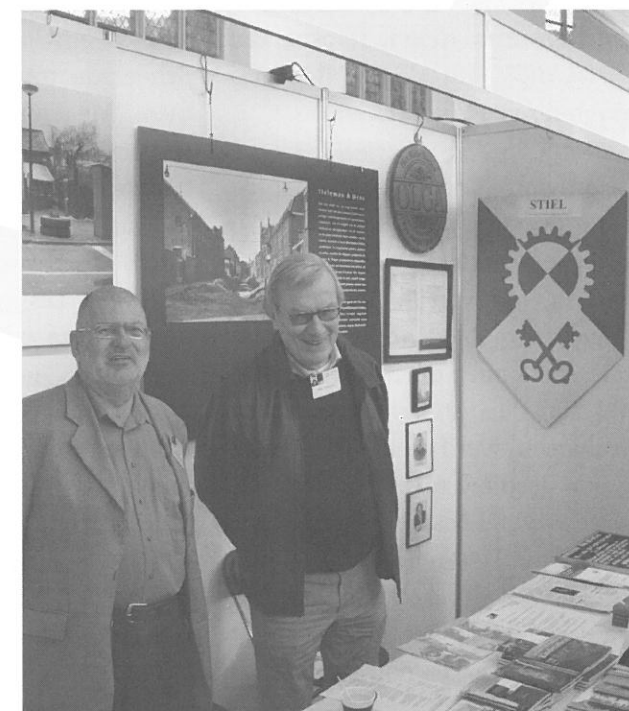
Belangrijk is dat deze zone aangewezen is als transformatiegebied. Bedrijven, die op hun plaats van vestiging niet meer kunnen groeien, kunnen voor uitbreiding terecht in de Oude Rijnzone. Een opvangfunctie, waarover de Rijnwoudse wethouder Frank Uljee heel terecht zei: 'De Oude Rijnzone is er om de rest van het Groene Hart groen te houden'.

Wibo Burgers

LEIDSE GESCHIEDENISDAG SUCCESVOL

De Leidse geschiedenisdag is een groot succes geworden. Zo'n 4500 bezoekers kwamen op zaterdag 8 november naar de Hooglandse Kerk, waar heel wat van de Leidse geschiedenis te beleven viel in een ongedwongen sfeer. Hoogtepunt was de aanbidding van het eerste exemplaar van de Leidse Canon door burgemeester Lenferink aan minister Plasterk. Uiteraard was ook de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden met een stand aanwezig.

RUBRIEK MONUMENT

MILJOENEN VOOR REDDING VAN STROKARTONFABRIEK

RUBRIEK MONUMENT

In de rubriek Monument aandacht voor industrieel erfgoed buiten de Leidse regio. Deze keer de voormalige strokartonfabriek De Toekomst in Scheemda, die tot nieuw leven moet worden gewekt. Daarvoor is een rijkssubsidie van vier miljoen euro beschikbaar.

De Toekomst II, heerlijk gehavend.

Zo'n kleine twintig jaar heeft het verval er vrij spel gehad. Het moment waarop restauratie niet meer mogelijk is, lijkt dan ook nabij. Maar de vroegere strokartonfabriek 'De Toekomst' in het Groningse land nabij Scheemda, heeft sinds kort een kans om te overleven. Dankzij een startsubsidie van vier miljoen euro van minister Plasterk.

De provincie Groningen herbergt in de periode van 1870 tot 1970 ongeveer twintig strokartonfabrieken, waarvan De Toekomst de enige overgeblevene is in originele staat, mét de machines dus. Wel zijn de installaties, waarmee strokarton werd gemaakt, veelal in een desolate toestand, zodat er gereide twijfel bestaat over de kans op herstel. Het gebouw zelf toont een verval van ongekende intensiteit, het lijkt op het eerste gezicht onmogelijk om er nog wat van te maken.

Restauratiearchitect Kor Holstein is echter optimistisch over de kansen voor De Toekomst op een nieuw leven. De fabriek is sinds vorig jaar in handen van een bouwbedrijf, dat samen met het rijk, de provincie en de gemeente Scheemda tot restauratie wil komen. 'Maar er moet nog wel het een en ander gebeuren', zegt hij nadenkend. De vier miljoen subsidie van het rijk is binnen, maar de totale kosten van het cascoherstel bedragen zes miljoen euro. 'Ook de provincie zal over de brug moeten komen', aldus Holstein. Voor die zes miljoen is het gebouw dan wind- en waterdicht, maar ook niet meer.

Het restauratieplan gaat uit van een grote zaal voor bij voorbeeld een restaurant in combinatie met een museale ruimte, waarin met gereviseerde, werkende machines een indruk wordt gegeven van het

productieproces van de strokartonindustrie. Daarnaast wordt, in een ander gedeelte, gedachte aan een ruimte voor bewegingsactiviteiten, een disco e.d. Maar voorlopig zijn dat alleen nog maar vage plannen.

De restauratie is zeer gecompliceerd, aldus de architect. Waar dat noodzakelijk is, wordt technisch herstel toegepast, dat is onvermijdelijk. Verder wordt er terughoudend gewerkt, met respect dus voor het monument. Ook het aanzien is belangrijk. Holstein denkt dat het herstelde gebouw mettertijd een 'landmark' voor deze streek zal worden, een langgerekt gebouw, waarbij hoge en lagere gedeelten elkaar afwisselen, met een fraaie (maar ook zeer verwaarloosde) schoorsteen. Van de top van de schoorsteen is drie meter afgehaald, dat zal hersteld worden, zo zegt hij.

Restauratiearchitect Kor Holstein.

Vandalisme

Volgens de architect is het sterke verval vooral een gevolg van het jarenlang achterwege blijven van onderhoud door de vorige eigenaar, H.J. Schoenmaker uit Haren, het gebouw kreeg verder een flinke tik door een asbestsanering (waardoor veel machines opeens buiten kwamen te staan) en verder zijn vernielingen mede het gevolg van vandalisme. De vorige eigenaar, die fabrieken opkocht, de machines vervolgens verkocht naar het buitenland en de lege gebouwen als opslagplaats gebruikte, wilde niet samenwerken met de rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu RACM). Hij wilde een restauratie zonder bemoeienis van de overheid. Intussen bleef elk onderhoud uit. In 2007 kwam het gebouw in handen van het bouwbedrijf Simon Benus Bouw B.V.

Er zijn in het begin van de vorige eeuw twee fabrieken geweest, De Toekomst I (1900) en De Toekomst II (1907), beide naar een ontwerp van de bouwkundige P.G. Cremer, in

Hoofdgevel van De Toekomst.

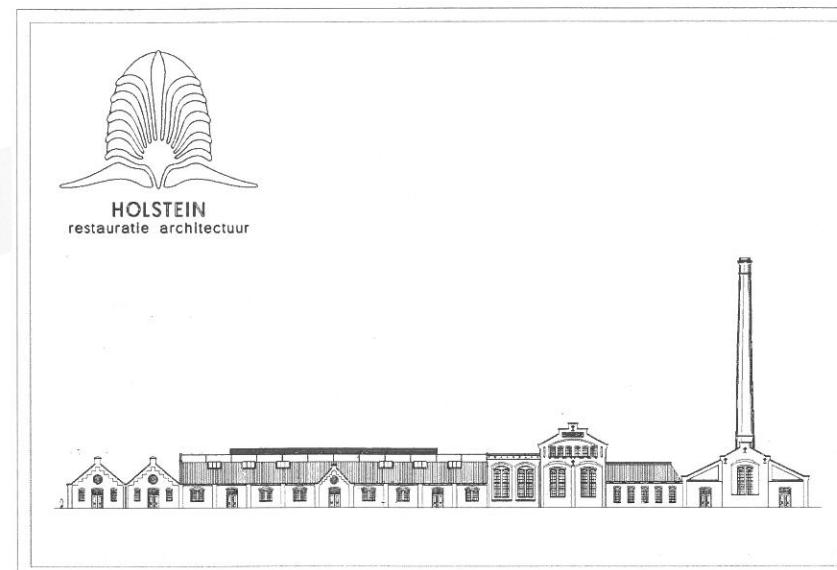
dienst bij het waterschap Oldambt. De productie van strokarton duurde tot in de jaren zestig van de vorige eeuw, daarna won grijs karton het van strokarton. Het betekende ook de ondergang van De Toekomst II.

De eerste fabriek (waaruit de machines waren verdwenen), werd in 2003 gesloopt. Tegelijkertijd besloot de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zich te richten op behoud van de tweede fabriek, die wat zakelijker en moderner van architectuur is. Omdat de machines nog aanwezig waren, was er sprake van een uniek geheel: een strokartonfabriek in originele staat.

Dat was in het begin van de jaren negentig goed voor het stempel van rijksmonument en nu dus voor een rijkssubsidie van vier miljoen euro. Daarmee is echter niet alles gezegd. De voorwaarde voor de miljoenen-subsidie is dat het herstel eind 2011 is voltooid. En dat zal nog een hele klus worden!

Wibo Burgers

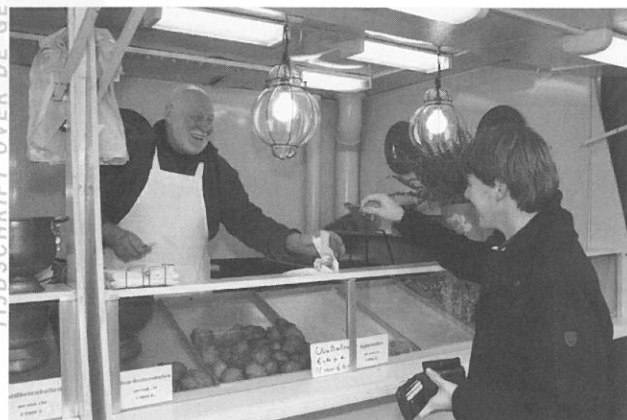
Zie ook: *Heemschut*, oktober 2008, T. Vooy: Restauratiegeld voor De Toekomst.

Impressie van De Toekomst in een nieuwe gedaante.

VELE GENERATIES VAN BOLLEN VOORZIEN IN GESPREK MET OLIEBOLLENBAKKERS OVERDEVEST EN BROUWER

Wanneer de koude maanden voor de deur staan, biedt de oliebolenkraam voor veel Leidenaren een warme troost. Tijd om twee overbekende heren op dit gebied, Johannes Overdevest (1937) en Fok Brouwer (1926), aan de tand te voelen over de geschiedenis van dit bijzondere vak.

Overdevest helpt een klant in zijn kraam aan de Garenmarkt

Kapitein Iglo, zo wordt hij door veel van zijn klanten genoemd. Altijd getooid met een muts en witte baard, gaat die vergelijking ook deels op voor Johannes Overdevest. Al jaren is hij een bekend gezicht op de Garenmarkt, waar hij door weer en wind met zijn oliebolenkraam staat. Overdevest: "Je kunt wel zeggen dat ik deze tak van sport 'ingetrouwd' ben. Mijn schoonvader, Melle de Vries, zat al jaren in de oliebolten toen ik met mijn vrouw trouwde. Die geschiedenis gaat nog verder

terug; tijdens de eerste jaren van de 3 oktoberviering in de herfst, eind negentiende eeuw, stond er al familie met oliebolenkramen op de kermis. Ik ben zelf begonnen toen ik negentien was en combineerde het toen nog met een baan in de bouw. Halverwege de jaren '60 ben ik voor mezelf begonnen; 's winters met oliebolten en 's zomers met een touwtrekdraam op de kermissen. Destijds hadden we meer losse kramen, maar omdat dat zoveel tijd kostte om op te bouwen, zijn we daar later mee gestopt." Overdevest doet daarbij onder andere op de ijskraam van Voortman, die hij 's winters overnam om er oliebolten in te bakken. "Met de hand moesten we die door de stad verrijden, een hels karwei."

Niet eenvoudig

Ondanks de relatieve eenvoud van het product is het bakken van een goede bol toch niet eenvoudig. Overdevest: "In kookboeken lees je vaak dat er melk bij moet, maar dat gaat aanbranden. Een goede bol bestaat uit bloem, water, suiker en zout. Daar doen

we dan later room voor de Berliner bol, of allerlei variaties zoals kersen of rum en rozijnen bij en ik bak altijd in arachideolie. In feite is het een simpel idee, maar erg lekker al zeg ik het zelf!" Dat er echter ook wel eens wat fout kan gaan, weet Overdevest uit een enkele ervaring. "Zo was ik een keer vergeten suiker bij het beslag te doen, daar kwam ik na een aantal bolten achter. Een deel van de klanten kwam toen terug, maar anderen hebben die dag zoute bolten gegeten! Voor de rest is het altijd een kwestie van smaak. Ik kreeg een keer een slechte beoordeling in de AD Oliebollentest. Na die recentie is het echter nog nooit zo druk geweest! Niet alleen Leidenaren, maar ook uit de randgemeenten komen mensen naar mij voor hun oliebolten. Tijdens de 3 oktoberkermis merk je dat helemaal; dan staan we met vele kramen op een rij maar komen ze toch naar jou." Het feit dat Overdevest nog steeds in de kraam staat, heeft dan ook vooral te maken met zijn liefde voor het vak en met de klantcontacten. "Natuurlijk, als het lichamelijk niet meer gaat dan houdt het op. Ik ben nu 71 en heb nog elke dag plezier in het werk, daarom blijf ik er ook mee doorgaan. Ik sta hier tot de tweede week van januari en dan ga ik de kermis op. Rond eind maart heb ik altijd een aantal weken vrij. Dat is de eerste week leuk, maar in week twee begin ik me al te vervelen. Ik ben een echt buitenmens en kan me dan ook geen dag voorstellen dat ik niet in de kraam sta!"

Brouwer

Naast de losse olieboltenkramen is er in Leiden één naam die veel herinneringen doet oproepen: die van olieboltenbakker Fok Brouwer. Vanaf 1937 tot 1980 was Brouwer gevestigd in een ruim pand aan het begin van de Haarlemmerstraat. Brouwer (nu 82 jaar oud) kwam op twaalfjarige leeftijd te werken in de zaak van zijn vader: "Ik ben geboren in Amsterdam, waar mijn vader toen nog werkte in een poffertjeszaak aan de Kalver-

Fok Brouwer

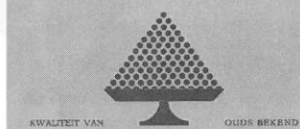
Van boven naar beneden:
In de rij voor de bolten
van Brouwer

De etalage van het 'Oudhollandsch Gebakhuys' van Brouwer

De menukaart uit de eerste periode van Brouwer aan de Haarlemmerstraat

Hollands Gebakhuys C. BROUWER & ZONEN HAARLEMMERSTR. 70, LEIDEN

Oliebolten	2 ct.	Sucadebolten	10 ct.
Rosijnenbolten 5 en 7	3	Appelbeigets	3
Berlinerbolten 5 en 7	3	Fransse wafelen 5 en 8	3
Appelbolten	10	Galletten	5
Gemberbolten	10	Slagroomsoezen	12

BEZOEK ONZE AUTOMATIEK

LEKKERE HAPJES, KOUDE EN WARM
VOOR JONGE EN OUD, VOOR RIJKE EN ARM
WANT HET IS EEN UITGEMAakte ZAAK
WAT BROUWER MAAKT, SMAAKT!

straat, een zaak van mijn tante. Later hadden we drie zaken; in Beverwijk, Haarlem en Leiden. Uiteindelijk besloot mijn vader in Leiden te nestelen. Ik kom uit een heus oliebollengeslacht; zowel mijn vader, als drie van mijn broers en een zus hebben eigen zaken gehad. Na het overlijden van mijn vader ben ik de zaak aan de Haarlemmerstraat met mijn vrouw gaan bestieren." In de beginperiode was Brouwer 's zomers dicht en gebruikte men die periode om door het gehele land de kermissen af te gaan. "We deden toen rond de 42 plaatsen aan in één seizoen; een hele drukke tijd", aldus Brouwer. "Tot twee uur 's nachts waren we dan in Den Helder, reden we door naar Vlissingen, waar we dan al om negen uur 's ochtends open gingen. Later schroefden we het aantal plaatsen terug naar 22 en verdienden we verrassend genoeg meer. Toen ik de zaak zelf ging bestieren, bleef ik gewoon open 's zomers. Vooral dat

ADVERTENTIE

VERENIGING OUD LEIDEN

Opgericht 5 november 1902

Postbus 917
2300 AX Leiden

Bent u geïnteresseerd in het Leidse en regionale
Erfgoed en wilt u graag het beroemde
Leids Jaarboekje gratis ontvangen, dan kunt u niet
zonder het lidmaatschap van de
Vereniging Oud-Leiden.

De contributie bedraagt € 17,50 per jaar;
jongeren tot 27 jaar betalen slechts € 10,-.

Door overmaking van dit bedrag op
Postbankrekening 17 52 28 bent u lid van de
Vereniging Oud-Leiden.

vele gereis en gesleep breekt je op een gegeven moment op." Naast oliebolletjes en poffertjes kon men bij Brouwer ook terecht voor snacks, althans vóór de oorlog. "Wij waren de eerste in Leiden die patat verkochten. Die handel hadden we overgenomen van Farm aan de Hooigracht. Daarnaast hadden we reeds bij de opening in 1937 de beschikking over een automatiek: van die kleine deurtjes waar men 's avonds slaatjes, kroketten en ballen gehakt kon halen. Dat was toen nog een hele investering. Na de oorlog zijn we daar niet mee doorgegaan, omdat het altijd veel gezeur opleverde met de sluitingstijdenwet en omdat het veel tijd kostte. We waren altijd van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat aan het werk. Mijn vader heeft een keer een bekeuring gekregen voor het uitgeven van amandelstaafjes na sluiting. De controleurs heeft hij toen gevraagd van de 'amandelstaafjes' te proeven; het was patat! Die boete hebben we nooit meer gekregen."

Tijdens de oorlog viel er voor Brouwer weinig werk te verrichten. "Een tijd lang hebben we nog wel poffertjes gebakken, maar de grondstoffen waren op een bepaald moment gewoon op. We hadden destijds nog vijftig zakken meel tegoed van de meelcentrale, maar kregen geen baal. Daarom was het wel even doorbijten. Na de oorlog verkochten we meer dranken; op een zaterdag gingen er makkelijk zes pakken koffie doorheen en voorin hadden we een grote ijskast met frisdrank."

Vier porties poffertjes

De klanten van Brouwer kwamen niet alleen uit de regio; ook toeristen hebben de weg naar zijn zaak altijd goed kunnen vinden. Brouwer: "Japanners, Canadezen, Duitsers, noem het maar op. Jaren later kreeg je dan een kaartje uit een ver land om je te bedanken voor de lekkere oliebolletjes, heel leuk natuurlijk! Ik kan me ook een groep Canadezen herinneren, die een half uur voordat ze naar het vliegveld moesten, nog even vier porties per persoon bestelden. Dat was echt een enorme berg poffertjes! Naast de vaste winkel hebben we altijd oliebolletjeskramen gehad en die afwisseling maakte het tot een leuk beroep. Voor het goede doel hadden we elk jaar ook de oliebolletjesweek. Een deel van de opbrengst ging dan naar een goed doel. Zowel mijn vrouw als ik kregen op een gegeven moment lichamelijke klachten, anders hadden we het nog wel jaren kunnen doen. Elk jaar rond Oud en Nieuw bak ik voor de hele familie; al heb ik wel concurrentie van jongere familieleden die graag mijn recept willen. En natuurlijk eet ik zelf graag nog regelmatig een bolletje. Die smaak is echt verslavend!"

Michiel Rohlof

Met dank aan Niek Bavelaar

STIELZAKEN

DE LEIDSE LANTARENS

Langs veel Leidse grachten staan authentieke lantarens, maar hoe klassiek zijn deze eigenlijk? Op de pagina van 11 november 2008 van de Leidse kalender van Selexyz Kooyker wordt dat in twijfel getrokken, grijpt het wel echt terug op de lantarens uit vroeger tijden? De eerste gaslantarens werden direct na de oprichting van de lichtfabriek in 1848 geplaatst. Na 1870 introduceerde de stad een nieuw model en dat is de lantaren die nu langs de Leidse grachten staan. Het ontwerp is waarschijnlijk van de hand van de stadsarchitect Salomon van der Paauw. Volgens de gemeente zijn de huidige lantarens authentiek al worden ze nu gemaakt in het Engelse Wolverhampton. De gegevens zijn ontleend aan het Leidsch Dagblad van 11 november 2004, auteur Silvan Schoonhoven.

Stiel heeft nog het houten model van de Leidse lantaren op zolder staan, afkomstig uit de verzameling van de Stedelijke Lichtfabrieken, die helaas grotendeels is verloren gegaan. Enkele stukken zoals deze en enkele Leidse stadsklokken hebben we nog kunnen redden. Dit model is dus mogelijk zeer oud en wellicht uit 1870.

ARCHIEF BRANDSTOFFENHANDEL B. CRAMER'S

Van de familie Cramer uit Heerenveen ontvingen wij bovengenoemd archief voornamelijk over de jaren 1920-1945. De zaak was gevestigd aan de Hoogewoerd 148 te Leiden met de woning erboven waar behalve B. Cramer ook de broer C.N. (Kees) Cramer woonde. Het archief bevat o.a. allerlei administratie van de kas, de verkoop, de debiteuren maar daarnaast ook allerlei correspondentie. Het moet allemaal nog uitgezocht worden. Belangwekkend zijn ook de toewijzingsformulieren en vergunningen voor het leveren van kolen en turf. Zo krijgen diverse families begin 1945 250 stuks Vinkeveense turf toegewezen in verband met een a.s. bevalling. Een dokter krijgt 3 eenheden brandstof toegewezen voor zijn praktijk.

Veel formulieren van de Brandstoffencommissie "Leiden-Bollenstreek". Steeds moest worden opgegeven welke hoeveelheden binnenkwamen, geleverd werden en welke hoeveelheid nog in voorraad was. Het geeft een beeld van veel werk dat ging zitten in het invullen van allerlei formulieren.

Broer C.N. Cramer studeerde rond 1924 mijnbouw in Delft blijkens een aantal documenten. Ook blijkt hij nog in Leiden geroeid te hebben. Kortom een archief dat wij zullen sorteren en waar nog wel eens een verhaal over te schrijven is. Eerst zullen wij het maar eens uitzoeken.

MODERNISERING MONUMENTENZORG

27 November presenteerde Minister Plasterk in Den Haag zijn visie op de modernisering van de Monumentenzorg, kortweg MOMO. Meer dan 200 vertegenwoordigers van betrokken organisaties waren in Concordia aanwezig. Vijf werkgroepen waren vanaf begin 2008 bezig geweest met het uitwerken van voorstellen om de huidige Monumentenwet uit de jaren tachtig te vernieuwen. Een aantal voorstellen is in het visiedocument overgenomen. Zo wordt er niet overgegaan tot een herselectie van Rijks- en gemeentelijke monumenten. Het Rijk stelt de kaders vast en gaat over het geld en stelt de kennis ter beschikking,

provincies en gemeenten gaan over de vergunningen en de begeleiding. Voorts wordt aanbevolen tijdig cultuurhistorische waarden mee te nemen in ruimtelijke processen (bijv. bestemmingsplannen) en er wordt natuurlijk nagedacht over structurele restauratiebudgetten, exploitatiesubsidies, planvormingsubsidies etc.

Andere voordrachten belichten het monumentenbeleid in Maastricht en in Amsterdam. Een opmerkelijke uitspraak was dat in Amsterdam de leegstand in moderne kantoorgebouwen 15% is en dat in monumentenpanden er wat kantoren betreft géén leegstand is.

Een opmerking die wij ook al van de architect van Stigt hebben gehoord, werd hier ook genoemd, namelijk zoek bij hergebruik van gebouwen eerst wat voor functies mogelijk zijn en ga als gemeente niet van tevoren bepalen wat er in moet komen, zoals verplichte horeca in de Watertoren.

Het feit dat projectontwikkelaars al direct een sloopvergunning aanvragen om de handen vrij te houden voor het geval er een nieuw bestemmingsplan of een monumentenstatus aan komt zetten, bleek een landelijk probleem te zijn. Als er een wijziging dreigt, wordt er gauw even gesloopt. Daarom zijn wij niet gelukkig met de bepaling in de concept Monumentenverordening dat een sloopvergunning alleen wordt verleend als er zicht is op een bouwplan. Zwakker kan het al niet. Alleen slopen als er een bouwvergunning is, zoals de gemeenteraad in 1974 besloot, is een veel beter uitgangspunt.

JG

UIT LEIDEN & REGIO

LEIDEN - Minister Plasterk heeft restauratiesubsidies van 30 miljoen euro beschikbaar gesteld voor rijksmonumenten. De minister wil hiermee de huidige 17 procent in restauratieachterstand eind 2010 terug brengen tot 10 procent. De Leidse Sterrewacht kreeg een subsidie van 173.042 euro. Voor Huis ter Wadding, Voorschoten, werd 186.158 euro beschikbaar gesteld.

Voor molens werd elf miljoen euro aan restauratiesubsidie uitgekeerd. Ook hier gaat het om geld waarmee de restauratieachterstand moet worden teruggebracht. Vijftig van de 79 aanvragen zijn gehonoreerd. Daartoe behoren de Leidse molen De Valk met 78.543 euro en de korenmolen Nieuw Leven in Hazerswoude Dorp met 86.752 euro.

KATWIJK - Het boezemgemaal van Katwijk wordt een rijksmonument. Het gemaal is volop in bedrijf en wordt momenteel gerenoveerd en uitgebreid.

Een jaar geleden kwam het gemaal terecht op de lijst van honderd topmonumenten uit de Wederopbouwperiode van minister Plasterk. Onlangs hebben B. en W. van Katwijk laten weten dat zij het daarmee volkomen eens zijn. Het gemaal verdient deze onderscheiding ten volle, meent het gemeentebestuur. B. en W. wijzen op de plek waar het gemaal duidelijk zichtbaar en herkenbaar water loost via de zeesluizen, op een plaats waar al eeuwenlang een strijd tegen het

water wordt gevoerd. Het gebouw heeft ook grote decoratieve waarden in siermetselwerk, kunst en een aangepaste vlaggenmast.

Intussen zijn de renovatie en uitbreiding van het gemaal vorig jaar mei begonnen. De bestaande dieselpompen worden vervangen door elektrische pompen. Daarnaast wordt aan de noordkant een vierde pomp-eenheid bijgebouwd. Ook krijgt het gemaal noodstroom-aggregaten.

Het gerenoveerde gemaal zal 75 m³/s bij storm en 94 m³/s onder normale omstandigheden kunnen afvoeren naar zee. Nu is dat 54 m³/s. Daarbij gaat het hoogheemraadschap van Rijnland (de eigenaar van het gemaal) ervan uit dat het bij extreme neerslag water kan bergen in twee waterbergingslocaties, in de Haarlemmermeerpolder en de nieuwe Driemanspolder bij Zoetermeer. Deze gecombineerde maatregelen zijn nodig om de veranderingen in het klimaat het hoofd te bieden.

Medio volgend jaar moet de vierde pomp-eenheid kunnen draaien. Daarna worden de bestaande pompen een voor een vervangen, zodat steeds voldoende maalcapaciteit aanwezig is. In september 2011 moet het uitgebreide en gerenoveerde gemaal volledig in bedrijf zijn.

HILLEGOM - Kwekerij Veelzorg is de hoofdprijs van het televisieprogramma 'Restauratie', een budget van een miljoen gulden, misgelopen. Toch is eigenaar Veldhuijzen van Zanten niet ontevreden. Er was veel aandacht voor de voormalige bloembollenkwekerij en een massale ondersteuning van Veelzorg bij haar deelname aan het TV-programma. Veldhuijzen van Zanten wil in het te restaureren complex bollenschuren aan de Stationsweg onder meer appartementen en een bollenmuseum vestigen. Hij hoopt daarbij nog steeds

op medewerking van de gemeente. 'De restauratieplannen van Veelzorg blijven zeker bestaan, maar dat is niet mogelijk zonder kostendragers. Ik zou graag enkele huizen aan de achterkant van het complex bouwen. Dat kan op eigen grond, waarbij de 'rode contour' slechts enkele meters wordt overschreden. Cruciaal daarbij is echter de medewerking van de gemeente Hillegom'.

KATWIJK - Er bestaat een gereede kans dat 21 marinabarakken van het voormalige vliegveld Valkenburg behouden blijven. De monumentencommissie van Katwijk vindt dat deze barakken in aanmerking komen voor de status van gemeentelijk monument. Van de zijde van de rijksoverheid is ook interesse getoond: de barakken maken namelijk deel uit van de Atlantikwall, de verdedigingslinie die door de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog is aangelegd, en de druk om alles wat betrekking heeft op de Atlantikwall te behouden wordt groter. De barakken zijn het eigendom van het drinkwaterbedrijf DZH en van Domeinen, een rijksinstelling die het eigendom van Defensie heeft overgenomen. DZH wil de barakken slopen en van het terrein een waterwingebied maken. Ook zouden natuurontwikkeling en recreatie hier aan bod moeten komen.

RIJNSBURG - De Zwarte Tulpprijs 2008 is uitgereikt aan de familie M. Kuivenhoven in Rijnsburg, omdat zij de voormalige bollenschuur aan de Oegstgeesterweg 200b hebben gerestaureerd en een nieuwe bestemming hebben gegeven. De bekroonde bollenschuur is in 1923 aan de Oegstgeesterweg gebouwd voor de firma Zandbergen, die aan deze weg nog eens drie bollenschuren neerzette. De laatste jaren was de tuinbouwcoöperatie Maasmond-Westland in het pand gevestigd. Kuivenhoven kocht de schuur en restaureerde haar in de afgelopen jaren eigenhandig. In de schuur, die hij nu het Koetshuis noemt, heeft hij zijn verzameling koetsen en rijtuigjes ondergebracht, die hij ook zelf restaureert. De rijtuigencollectie is alleen op afspraak te bezichtigen.

ADVERTENTIE

Wij brengen het nieuws bij u thuis!

Met het Leidsch Dagblad blijft u op de hoogte van de gebeurtenissen in uw omgeving én leest u al het landelijke en wereldnieuws. Daarnaast besteden we veel aandacht aan cultuur, sport, wonen en ontspanning. Nieuws dat u direct raakt.

Dat brengen wij graag bij u thuis.

Word abonnee,
bel 088 - 8241111
of surf naar
www.leidschdagblad.nl

www.leidschdagblad.nl

Leidsch Dagblad

Het Motorhuis
Autodealerbedrijven

OPEL SAAB CHEVROLET CITROËN Huisoccasions

Leiden. Vondellaan 80. Tel: 071 - 535 18 00
www.motorhuis.nl

"J. Zierikzee"
maatschoenmakerij

H.P.H. Nusteling
Bakkersteeg 3
2311 RH Leiden

Tel.: 071-5131156

maatschoenen op het net?

www.maatschoenen.nl

Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen en van de Geneeskunde

JACHT OP HET ABSOLUTE NULPUNT
11 | 07 | 2008 10 | 05 | 2009

BOERHAAVE

Lange St. Agnietenstraat 10 Leiden WWW.MUSEUMBOERHAAVE.NL

SWIETEN LAU

architecten

Per 15 augustus 2007 werken twee Leidse architectenburo's samen onder de naam: swietenlau architecten.

Onze adresgegevens:

St. Jacobsgracht 4
2311 PW Leiden

Postbus 11241
2301 EE Leiden

071 5141051
info@swietenlau.nl

www.swietenlau.nl